

УДК 159.614.5

Н. В. Боярин

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЮНАЦЬКОЇ СУБКУЛЬТУРИ У НЕФОРМАЛЬНОМУ ОБ'ЄДНАННІ «ГОТІВ»

У статті проводиться теоретичний аналіз формування юнацької субкультури у межах неформального об'єднання «готів». Виокремлюються особливості міжособистісної взаємодії членів даного субкультурного об'єднання, встановлені за результатами емпіричного дослідження та пропонуються шляхи корекції їхніх комунікативних можливостей.

Ключові слова: субкультура, юнацький вік, неформальні об'єднання, міжособистісні стосунки.

Постановка проблеми. Сучасна епоха характеризується небувалим прискоренням соціокультурного розвитку особистості. Соціально-економічна нестабільність держави, зруйнувавши традиційні стереотипи і форми соціалізації особистості минулого століття, не запропонувала ідеологічних та світоглядних орієнтирів формування як ментальних, так і культурно-політичних напрямків становлення молодого покоління в період зміни епох. Це, як підтверджують результати спостережень психологів, негативно позначилося на формуванні особистісної та соціальної зрілості теперішнього юнацтва, для переважної більшості яких характерний споживчий тип соціального функціонування. Поряд з цим, з кожним роком соціум підвищує рівень вимог до особистісної відповідальності молодих людей за власну долю, поставивши їх перед необхідністю свідомого відповідального вибору, що, ніби лакмусовий папір, виявило неготовність більшості з них включитися в нові, конкурентні суспільні стосунки. Свідомий вибір майбутнього став визначатися не здібностями й інтересами молодої людини, а конкретними обставинами. Прагнення до досягнення успіхів у навчальній і професійній діяльності у більшості підмінюється потребами у модному одязі, останніх it-технологіях, музиці, відео, спиртних напоях тощо. Система оцінок і переваг у них все більше орієнтується на дозвілля. Така ситуація виражається в прагненні отримати максимальне задоволення від життя, і як наслідок, призводить до появи ознак адиктивної поведінки (від англ. залежність), пов'язаної з бажанням людини піти з реальної дійсності

шляхом зміни стану власної свідомості, у тому числі й за допомогою різного роду психоактивних речовин.

Результати теоретичного дослідження проблеми. Серед найбільш ґрунтовних досліджень проблеми формування юнацьких субкультур та неформальних молодіжних об'єднань варто назвати роботи К.Манхейма[4], С.Лєвикової [5], Д.Дроздовського [3], А.Рєпи [6] у яких проаналізовано соціальний статус та психологічні особливості сучасної молоді, описано типологію молодіжних об'єднань та специфіку їх морально-ціннісних орієнтацій, визначаються причини конфлікту поколінь тощо. У вітчизняному науковому просторі окремі аспекти ментальних особливостей сучасних молодіжних об'єднань вивчалися М.Алексєєвським [1], О.Рибалко [7] тощо.

Молодь - це покоління людей, яке тільки проходить процес соціалізації, в ході чого формуються певні соціально-психологічні установки. Цей період характеризується підвищеною чутливістю до зовнішнього впливу. Так К.Манхейм стверджував, що молодість - це завжди межова зона, стан переходу, своєрідний код ініціації та ідентифікації самості в полівекторному просторі суспільно-економічного та культурно-політичного життя певного суспільства. Молоді люди за своєю природою є ані прогресивними, ані консервативними, вони завжди мають приховані потенційні можливості та у будь-яку хвилину готові до починань і звершень, які відповідають їхнім переконанням [4].

Як зазначає Д.Дроздовський, поширення електронних технологій сприяє формуванню нового формату свідомості з домінуючими категоріями «масовість», «стандарт», «уніфікація». Соціальні рухи, які виникають у такому суспільстві, мають на меті не зміну державного ладу, а захист соціуму від тотального контролю та маніпуляцій з боку технократичної держави й розвинути альтернативні стилі життя всередині суспільства. Тому, прагнучи знайти та закріпити більш-менш міцний статус у суспільстві, молодь створює власну культуру, власну систему цінностей, альтернативну офіційній культурі, тобто *субкультуру* [3].

Протиріччя й труднощі переформування світоглядних орієнтирів породжують виникнення й поширення усіляких ексцентричних молодіжних угруповань. Не секрет, що сучасна молодіжна субкультура не ставить за мету формування ідеальної особистості зі зразковою

поведінкою, а навпаки пропагує вживання алкоголю, наркотичних засобів, вільні статеві контакти тощо. Все це поступово веде до деградації суспільства, адже молодь є майбутнім країни.

Результати емпіричного дослідження. Наше емпіричне дослідження було присвячене дослідженню молодіжної субкультури «готів», яка в наш, за результатами соціологічних опитувань є найбільш поширеною на теренах України. Нами були з'ясовані причини потрапляння особистості до даної субкультури, способи її входження в це середовище, соціалізація, шляхи вибудовування міжособистісних взаємин всередині субкультури тощо. У дослідженні взяли участь 25 осіб чоловічої статі та 15 осіб жіночої статі, віком від 18 до 25 років, які є представниками субкультури «готів» у м. Києві.

Після проведення опитувань, тестувань та спілкування з представниками об'єднання «готів», нами були виділені характерні для них поведінкові особливості та акцентуації у світосприйнятті: 1) «готичний» світогляд відображає завжди темні сторони життя, сарказм, іронію, чорний гумор і не лише відшукує їх у оточуючій дійсності, а ніби власноруч створює бажані депресивні ситуації для того щоб насолодитися ними та надихнутися енергією, оскільки головним принципом їхнього буття є лозунг «Помирай посміхаючись»; 2) «готична» музика, література, арт, філософія і містика іншими сприймається як депресивна і занадто похмура. Але життєва філософія «готів» стверджує, що сьогоднішній день - останній і його потрібно «по-справжньому» прожити поряд з темними силами; 3) «готам» властивий власний імідж - чорний колір одягу, інколи з елементами червоного. З прикрас лише срібло. У дівчат яскраво-виразний стиль «Вамп» - важка чорна косметика, спектр кольорів макіяжу, волосся та манікюру - від яскраво-червоного (кривавого) до чорного.

Як показали результати анкетування 42,5% хлопців і дівчат, що відносять себе до «готів», в даний час віддають перевагу чорним джинсам з футболкою («водолазкою», светром), 31,6% - бавовняному одягу темних кольорів, 25,9% опитаних вдягаються у шкіряний одяг. З атрибутики молоді люди прикрашають себе ланцюгами, браслетами, шевронами, банданами, сережками, шпильками, кільцями, які повинні бути придбаними в спеціалізованих магазинах і годинниками марки «Q&Q».

Що ж до специфіки привабливості субкультури «готів» для підростаючого покоління та вибудовування взаємостосунків всередині групи, то, результати нашого дослідження дають можливість стверджувати, що в об'єднанні «готів» чітко простежується групова атмосфера, наявність привабливості між членами групи, симпатії, подібності в цінностях та переконаннях, установках та групових цілях у відповідності до потреб членів групи, наявність задоволення від групової діяльності, спільне переживання успіху та невдач групи, а також значущою для більшості членів об'єднання виявилась реальна участь у вирішенні групових проблем та врахування керівництвом групи думки кожного тощо.

Також наше дослідження виявило досить високий рівень оцінки міжособистісних стосунків у групі «готів» (коефіцієнт 4,8), що дає можливість охарактеризувати дане неформальне угруповання як об'єднання з позитивними міжособистісними взаєминами, внутрігруповим прийняттям, взаєморозумінням та підтримкою, достатньою згуртованістю, симпатію та інтересом один до одного.

Домінування позитивних міжособистісних стосунків у об'єднанні «готів» також підтвердилось і результатами дослідження способів реагування особистості у конфліктних ситуаціях за методикою К.Томаса. Так 17,8 % опитаних членів даної групи виявили схильність у конфліктній ситуації до уникнення конфлікту (ігнорування). На жаль, мусимо констатувати, що подібна стратегія ефективна лише в тих випадках, коли джерело конфлікту та його наслідки настільки незначні, що ними можна знехтувати, або якщо конфлікт ніяким чином не впливає на вирішення основного питання (за К.Томасом). Але поряд з цим, це досить небезпечна стратегія, оскільки ігнорування конфлікту може призвести до його неконтрольованого продовження. 20,4 % опитаних виявили схильність до пристосування у конфліктній ситуації, що також не завжди ефективно і допускається лише у випадках, необхідності вирішення конфлікту будь-якою ціною. Бажання до співробітництва у конфліктній ситуації, тобто намагання знайти конструктивне рішення, виявили 30,1% опитаних. Такий же відсоток опитаних (29,5%) здатні піти на компроміс в конфліктній ситуації, що свідчить про бажання вирішити конфліктну ситуацію шляхом поступків з обох боків. І лише 2,1% опитаних виявили

схильність до конкуренції в конфліктній ситуації, про що свідчить і наявна в цих осіб схильність до агресивних вчинків, виявлена за допомогою інших видів тестування.

Дослідження особистісних якостей членів даного субкультурного об'єднання засвідчили, що на першому місці у переважної більшості «готів» (48,3%) стоїть саморозвиток, що підтверджує той факт, що всі вони - досить освічені люди, цікавляться мистецтвом, музикою літературою, філософією хоч це і суперечить їхній тезі про те, що «майбутнього не існує». Серед важливих особистісних цінностей для «готів» є також збереження власної індивідуальності та духовне задоволення (28,6%), а також креативність (21,2%). Незначне місце в ієрархії цінностей займає матеріальне становище (1,9%), що в поєднанні з попередніми показниками свідчить про надмірну романтичність, прагнення до уникнення повсякденної рутини, відірваність від реального життя.

Але разом з тим, ця субкультура згубно впливає на своїх членів у плані тотального песимізму, відірваності від реального світу, заперечення життя у всіх його барвах тощо. Характерною ознакою членів цього об'єднання є наявність акцентуованого бажання особистості втекти від реального світу, інфантильність, бажання змусити світ прислухатися до себе, завойовування уваги інших не успіхами та досягненнями, а заглибленнями у «реальність темних сил зла й потойбічного світу», неспівпадіння поглядів та переконань з оточуючою дорослою реальністю, бажання керувати, володіти кимось іншим тощо.

На основі цього, для удосконалення міжособистісних зв'язків представників неформального об'єднання «готів» з оточуючою дійсністю нами була запропонована психокорекційна програма з елементами соціально-психологічного тренінгу.

Отримані експериментальні дані після формувального експерименту за допомогою методу діагностики міжособистісних стосунків Т. Лірі дозволили вияви, що запропонована нами психокорекційна програма спроможна забезпечити формування необхідних особистісних якостей для повноцінної, ефективної міжособистісної взаємодії членів групи «готів» із оточуючою, позагруповою реальністю. У членів досліджуваної групи «готів» після завершення системи тренінгових занять дещо адекватнішим

виявилось як самосприйняття так і сприйняття близьких, спостерігалось зменшення домінантних негативних, песимістичних тенденцій, підвищився рівень доброзичливості та здатності сприймати людей такими, якими вони є.

Висновки. Було б несправедливо не відзначити, що сучасне молоде покоління характеризується своєю наполегливістю, швидким засвоєнням нових технологій, здатністю конкурувати, швидко реагувати на зміни, які відбуваються в суспільстві. Проте, життєві негаразди, вікові кризи, соціальна невлаштованість, економічна незабезпеченість часто штовхає підростаюче покоління до пошуку підтримки у неформальних субкультурних об'єднаннях, які не завжди позитивно впливають на формування активної життєвої позиції, дещо у викривленому сенсі сприяють самовираженню тощо. За нашим переконанням молодіжна субкультура повинна не тільки виступати фундаментом революційних та інноваційних процесів, вона не повинна відштовхувати й нехтувати традиціями й моральними основами суспільства, завдяки яким людина стає людиною й залишається нею упродовж всього свого життя.

Перефразовуючи відомого класика психолого-педагогічної науки В.О.Сухомлинського, який стверджував, що дитина – це моральне дзеркало життя батьків, можемо сказати, що молодіжна субкультура є спотворене дзеркало дорослого світу стосунків і цінностей. І розраховувати на ефективну культурну самореалізацію молодого покоління в хворобливому суспільстві не доводиться, тим більше що і культурний рівень інших вікових і соціально-демографічних груп населення України також постійно знижується.

Перспективи наших подальших досліджень ми вбачаємо у визначенні та узагальненні психологічних та комунікативних бар'єрів, які виникають між соціум та неформальними молодіжними об'єднаннями, а також у вдосконаленні та впровадженні корекційної програми з їх подолання з метою створення позитивного емоційного клімату для особистісного і соціального зростання особистості юнацького віку.

Л і т е р а т у р а

1. Алексеевский М. Субкультура пранкерів: генезис и вектор развития // Знание - сила. - 2006. - № 6.

2. Башкатов И.П. Психология неформальных подростково-молодежных групп. - Москва: Информпечать, 2000.
3. Дроздовський Д. Молодість, історія і субкультура: знімки контактних зон // «І»: незалежний культурологічний часопис. - 2007. - № 46.
4. Манхейм К. Диагноз нашего времени. - Москва: Юрист, 1994.
5. Левикова С.И. О готах, готике и больном российском обществе // Общество, науки и современность. - 2006. - № 4.
6. Репа А. Ілюзії молодості. Сніданок на кладовищі неолібералізму // «ї»: незалежний культурол. часоп. - 2007. - № 46.
7. Рибалка О.Я. Формування моральних цінностей у міжстатевих стосунках підлітків // Постметодика. - № 5-6. - 2001.

N. Boyaryn. Psychological peculiarities of youth subculture in the informal association of "Goths".

In the article the theoretical analysis of the formation of youth subcultures within an informal association "Goths." Are determined features of interpersonal interaction, established by the results of empirical research and suggests ways of correcting the communicative possibilities of its members.

Key words: *subculture, youthful age, informal groups, interpersonal relationships.*

УДК 159.9:355.01

И. А. Мирзоев

**РЕАБИЛИТАЦИОННОЕ КОНСУЛЬТИРОВАНИЕ КАК СРЕДСТВО
СНЯТИЯ «СИНДРОМА ВОЙНЫ»**

Посттравматичний стресовий синдром являється центральним елементом у підході до вивчення проблеми соціально-психологічної адаптації учасників бойових дій. Тому вирішення цього питання повинно бути покладено на професіоналів - лікарів і психологів. Психологічна допомога та медична реабілітація можуть сприяти адаптації військовослужбовців, які брали участь у бойових діях, тому реабілітаційне консультування рекомендується як основний напрям психосоціальної роботи з цією групою населення.

Ключові слова: *соціальні навички, почуття тривоги, стресові розлади, насильницькі методи.*